

ном переходе на МСФО не придётся нести затраты на составление национальной финансовой отчетности и отпадет необходимость в создании национальных стандартов бухгалтерского учета.

Несмотря на свои проблемы МСФО имеет ряд положительных сторон. Принятие законов по внедрению международной финансовой отчетности в Республике Беларусь позволяет говорить о стремлении страны интегрироваться в мировое экономическое пространство. Так же финансовая отчетность по МСФО способствует привлечению иностранных инвесторов на белорусский рынок, так как делает экономическую деятельность предприятий более прозрачной. Так как полный переход на международную систему финансовой отчетности требует больших ресурсных затрат, следует выбрать путь постепенного перехода, что и происходит в настоящий момент в секторе финансовой отчетности Республики Беларусь. Дальнейшее принятие законов по внедрению международной финансовой отчетности и совершенствования национальной системы бухгалтерского учета будет способствовать скорейшему полному внедрению МСФО и в последующем увеличит экономический рост страны.

Библиографические ссылки

1. IFRS : сайт. URL: <https://www.ifrs.org/about-us/who-we-are/> (дата обращения: 11.05.2021).

2. Investopedia: International Financial Reporting Standards (IFRS) : site. URL: <https://www.investopedia.com/terms/i/ifrs.asp#:~:text=IFRS%20in%20the%20European,language%20allowed%20greater%20communication%20worldwide> (дата обращения: 11.05.2021).

3. Международный стандарт финансовой отчетности (IAS) 1 «Представление финансовой отчетности»: приложение 1 к постановлению Совета Министров Республики Беларусь и Национального банка Республики Беларусь 19.08.2016 № 657/20. Минск, 2016.

4. Национальный правовой Интернет-портал Республики Беларусь : О бухгалтерском учете и отчетности: Закон Респ. Беларусь от 12 июля 2013 г. № 57-3: с изм. и доп. от 4 июня 2015 г. № 268-3, 17 июля 2017 г. № 52-3 – Минск, 2013.

5. Юзефальчик И. МСФО и возможности их применения при совершенствовании национальной системы учета и отчетности // Банкаўскі веснік. 2017. С. 16–26.

УДК 336.7

ТЭАРЭТЫЧНЫЯ АСНОВЫ МІЖБАНКАЎСКАЙ КАНКУРЭНЦЫІ

І. М. Макланаў

*ЗАТ «Альфа-Банк», г. Мінск, Рэспубліка Беларусь,
e-mail: maklanauivan@gmail.com*

Прапанаваны комплексны тэарэтычны падыход да асэнсавання міжбанкаўскай канкурэнцыі. Аўтарам прапаноўваецца азначэнне міжбанкаўскай канкурэнцыі. Апісаны тыпы канкурэнтных рынкаў з пункту гледжання міжбанкаўскай канкурэнцыі. Аналізуюцца асноўныя падыходы і паказчыкі, якія выкарыстоўваюцца для вызначэння канкурэнтнай структуры банкаўскага рынку. З улікам разнастайнасці прапанаваных для аналізу індэксаў і каэфіцыентаў падкрэсліваецца неабходнасць комплекснага падыходу на аснове групы паказчыкаў.

Ключавыя словы: міжбанкаўская канкурэнцыя; банкаўскі рынак; тыпы канкурэнтных рынкаў.

THEORETICAL FUNDAMENTALS OF INTERBANK COMPETITION

I. Maklanau

CJSC «Alfa-Bank», Minsk, Republic of Belarus, e-mail: maklanauivan@gmail.com

This article proposes a comprehensive theoretical approach to understanding interbank competition. The author proposes a definition of interbank competition. Types of competitive markets in terms of interbank competition are described. Main approaches and indicators used to determine the competitive structure of the banking market are analyzed. Taking into consideration the diversity of indices proposed for analysis the need for integrated approach based on a set of indicators is emphasized.

Keywords: interbank competition; banking market; types of competitive markets.

У цяперашні час ва ўмовах глабалізацыі сусветнай эканомікі, інфармацыйнай і тэхналагічнай рэвалюцыі, павышэння ўзроўню нестабільнасці бізнэс-сяроддзя канкурэнцыя працягвае заставацца адным з найважнейшых элементаў рынкавага механізму, якія эвалюцыянуюць. Таму паспяховае функцыянаванне і развіццё банкаўскай сферы па-ранейшаму магчыма толькі пры ўмове выкарыстання эфектыўных метадаў вядзення канкурэнтнай барацьбы і забеспячэння высокага ўзроўню канкурэнтаздольнасці, канкурэнцыя выступае рухаючай сілай якасных змен у банкаўскай сферы, якія вядуць да павышэння ўстойлівасці на рынку і нацэленых на пашырэнне даступнасці фінансавых паслуг.

З улікам сучасных падыходаў да разумення канкурэнцыі можна прапанаваць наступнае азначэнне міжбанкаўскай канкурэнцыі: міжбанкаўская канкурэнцыя – гэта працэс існавання рынку банкаўскіх паслуг, дзе ягоныя суб'екты (банкі, нябанкаўскія крэдытныя фінансавыя ўстановаў, фінтэх

кампаніі) ствараюць і выводзяць на існуючы альбо новы рынак фінансавыя прадукты і (або) паслугі, з мэтай заняць і ўмацаваць сваю пазіцыю ў рынкавай нішы. Да класіфікацыі відаў канкурэнцыі існуе шэраг падыходаў, у залежнасці ад прыкметаў класіфікацыі. Класіфікацыйныя падыходы агульнатэорыі канкурэнцыі адпавядаюць і міжбанкаўскай канкурэнцыі. У падыходах да класіфікацыі можна вызначыць наступныя: у залежнасці ад метадаў ужывання – цанавую і нецанавую, з пункту гледжання інавацыйнага працэсу – на функцыянальна-відавую і брэндавую, у залежнасці ад ступені канцэнтрацыі суб'ектаў міжбанкаўскай канкурэнцыі – індывідуальную і групавую (калектыўную).

У эканамічнай тэорыі прынята класіфікаваць тып рынкавай структуры як дасканалую і недасканалую канкурэнцыі.

Дасканалая канкурэнцыя – гэта тып рынку, пры якім бясконца вялікая колькасць прадцаўцоў рэалізуюць пакупнікам абсалютна аднолькавую (стандартызаваную) прадукцыю, перашкоды для ўваходу ў галіну і выхаду з яе адсутнічаюць, а інфармацыя аб цэнах і тэхналогіях агульнадаступная (усе вытворцы выкарыстоўваюць адну і тую ж тэхналогію, лепшую з магчымых) [1, с. 3]. У сапраўдным жыцці дасканалая канкурэнцыя амаль што не сустракаецца. Міжбанкаўскі рынак дасканалай канкурэнцыі у рэчаіснасці немагчымы, бо галоўнымі характарыстыкамі дадзенага тыпу з'яўляецца свабода ўваходу-выхаду і дасканалая інфармаванасць. Рынак дасканалай канкурэнцыі не прадугледжвае фінансавых бар'ераў на ўваход у галіну, патэнтаў або ліцэнзій.

На пераважнай большасці рынкаў (у тым ліку і рынку банкаўскіх паслуг) мае месца недасканалая канкурэнцыя. Пры недасканалай канкурэнцыі існуе няроўнасць умоў існавання з прычыны таго, што адзін або некалькі суб'ектаў рынкавых адносін займаюць пануючае становішча на рынку і тым самым аказваюцца як бы па-за канкурэнцыяй. Недасканалую канкурэнцыю на рынку банкаўскіх паслуг можна класіфікаваць наступнымі формамі:

- манаполія – тып рынку, дзе існуе толькі адзін банк;
- алігаполія – тып рынку, дзе існуе невялікая колькасць банкаў;
- манапалістычнай канкурэнцыя – тып рынку, найбольш блізкі да дасканалай канкурэнцыі, у якім існуе шмат банкаў, якія падаюць падобныя паслугі, але якія адначасова некалькі адрозніваюцца.

Манаполія (ад грэч. *μονο* – адзін; *πωλέω* – прадаю) – тып рынку, дзе ажыццяўляе кантроль над коштам і аб'ёмам прапаноў на рынку адным суб'ектам, які здольны максімізаваць прыбытак, выбіраючы аб'ём і кошт прапановы, можа мець выключнае права, звязанае са стварэннем дзяржавай штучнай манаполіі. Кантроль рынку буйнымі банкам-манапалістам можа дасягацца за кошт таго, што на рынку больш не існуе банкаў з такім жа капіталам, банкаў, якія маглі б прадастаўляць паслугі ў тым жа аб'ёме, што і банк-манапаліст. Манаполія на рынку банкаўскіх паслуг можа ўзнікнуць як адкрытая манаполія або як дзяржаўная.

Адкрытая манаполія – часовая сітуацыя, якая існуе ў выніку з'яўлення новай тэхналогіі або прадукту ў перыяд, пакуль канкурэнты не асвоілі дадзеную тэхналогію, не стварылі падобны прадукт. Адкрытая манаполія па сутнасці і ёсць стратэгія «блакіткага акіяна», якую апісаў Кім Чан і Рэнэ Маўбурн [2].

Алігаполія (ад стар.-грэч.: ὀλίγος – малалікі) – тып рынку, на якім дамінуе невялікі лік банкаў, а ўваход на ранак абмежаваны высокімі бар’ерамі.

Манапалістычнай канкурэнцыя – гэта канкурэнцыя паміж вялікім лікам супернікаў, якія аказваюць дыферэнцыраваныя паслугі, кожны з якіх займае псеўдаманапольнае становішча ў асобным сегменце і надае асноўную ўвагу нецанавой канкурэнцыі. Трапіць на рынак з манапалістычнай канкурэнцыяй адносна лёгка, але ў той жа час у параўнанні з дасканалай канкурэнцыяй ёсць некаторыя фінансавыя бар’еры. Банкі валодаюць абмежаванай магчымасцю ўздзеяння на цану, а таксама выключаецца змову паміж імі.

Адзінага падыхода да вызначэння тыпа рынку міжбанкаўскай канкурэнцыі не існуе. Ёсць шэраг падыходаў для вызначэння, якія могуць выкарыстоўваць статыстычныя і эканаметрычныя метады. Так даследаванне рынку міжбанкаўскай канкурэнцыі павінна апірацца на наступныя параметры:

- аналіз канцэнтрацыі: вызначэнне ўзроўня канцэнтрацыі, ацэнка рынкавай ўлады дамінуючых банкаў і іх узаемадзеянняў паміж сабой і іх ўзаемадзеянне з дзяржавай, сегментацыя банкаў;
- даследаванне бар’ераў ўваходу і іх ацэнка;
- аналіз дыферэнцыяцыі прадукцыі (паслуг): асартымент банкаўскай прадукцыі; сацыяльныя ўзаемадзеянні паміж кліентам і банкам;
- вызначэнне інфармацыйных праблем і ацэнка іх уплыву на структуру банкаўскай сістэмы.

Так напрыклад, метадалогія МВФ прадугледжвае ацэнку канкурэнцыі па такіх параметрах, як доля банкаўскіх актываў, якія належаць тром найбуйнейшым банкам, доля банкаўскіх актываў, якія знаходзяцца ва ўласнасці замежных уладальнікаў, спрэдадсоткавыхставак, сярэдні лік ўзаемаадносін кліентаў з банкамі [3]. Але такі індэкатар адлюстроўвае хутчэй ступень развітасці і ўстойлівасці банкаўскай сістэмы, а не ўзровень канкурэнцыі.

Для аналізу міжбанкаўскай канкурэнцыі можна карыстацца шэрагам індэксаў і каэфіцыентаў. Ніжэй прыведзены індэкатары, якія найбольш падыходзяць для аналізу міжбанкаўскай канкурэнцыі.

Індэкс канцэнтрацыі (CR), які ўяўляе сабой сукупную долю трох (CR-3) ці чатырох (CR-4) банкаў на рынку паслуг. Гэта найбольш просты індэкс, але яго недахопам з’яўляецца тое, што ён не ўлічвае нераўнамернасць доляў рынку выбраных найбуйнейшых банкаў. Між тым менавіта яна разам з колькасцю гульцоў рынку з’яўляецца адной з найважнейшых характарыстык канцэнтрацыі. Яшчэ адным недахопам індэкса канцэнтрацыі з’яўляецца тое, што сярод эканамістаў няма згоды наконт таго, долі якой колькасці найбуйнейшых банкаў ўлічваць [4, с.46].

Вырашыць недахопы індэкса канцэнтрацыі ў 1950-х гадах прапанавалі навукоўцы Альберт Гіршман і ОррысГэрфіндал праз вызначэнне ўзроўню манапалізацыі рынку, метадам падліку сумы квадратаў адсоткавыхдоляў кожнага ўдзельніка рынку – індэкс Гэрфіндаля-Гіршмана (англ. NHI - Herfindahl-Hirschmanindex). Дадзены індэкс дазваляе ацаніць узровень манапалізацыі канкрэтнага рынку. Формула індэкса Гэрфіндаля-Гіршмана (формула 1):

$$HHI = S_1^2 + S_2^2 + \dots + S_n^2, \quad (1)$$

дзе, S_i^2 – доля кожнага пэўнага ўдзельніка рынку.

Так павыніках разлікаў можна вызначыць 3 групы рынкаў:

- I група – рынкі з высокім узроўнем манапалізацыі (манапалістычныя рынкі) $1\,800 < HHI < 10\,000$;
- II група – рынкі з моцным узроўнем манапалізацыі (алігаполія) $1000 < HHI < 1\,800$;
- III тып – рынкі з нізкім узроўнем манапалізацыі $HHI < 1000$ [5].

Каэфіцыент Хола-Тайдмана (HT) разлічваецца на аснове супастаўлення рангаў фірмаў і іх рынкавых доляў (2):

$$HT = 1 / (2 \sum_{i=1}^n R_i q_i - 1), \quad (2)$$

дзе, $R = 1, 2, 3 \dots n$ – ранг банка на рынку ў адпаведнасці з доляй (для самага буйнога $R = 1$); q_i – доля кожнага пэўнага ўдзельніка рынку.

Ва ўмовах манаполіі каэфіцыент дасягае максімальнага значэння – 1. Каэфіцыент HT падобны да каэфіцыента HHI, пры гэтым ён адчувальны да суадносін памераў буйных банкаў [6, с. 137].

Каэфіцыент энтрапіі (E) (формула 1.3) выкарыстоўваецца для вымярэння ступені нявызначанасці на рынку. Чым больш E, тым больш нявызначанасць і ніжэй ўзровень канцэнтрацыі банкаў на рынку.

$$E = -100 \sum_{i=1}^n (q_i \ln(q_i)), \quad (3)$$

дзе, q_i – доля кожнага пэўнага ўдзельніка рынку.

Знак «мінус» ставіцца з разлікам на тое, што $q_i < 1$, адпаведна, $\ln(q_i) < 0$. Праз матэматычны сэнс каэфіцыента энтрапіі вынікае, што максімуму ён дасягае ў выпадку, калі рынкавыя долі роўныя паміж сабой. Такім чынам, на значэнне дадзенага індэкса моцна ўплывае суадносіны доляў банкаў-лідэраў [6, с. 137].

Непасрэднае дачыненне да аналізу канкурэнцыі на рынку мае крывая Лорэнца, якая у графічнай форме адлюстроўвае ўзаемасувязь паміж доляй банкаў на рынку і доляй рынку, якая ім належыць. Увага ў дадзеным падыходзе звяртаецца на характар крывой. Чым больш выгнутая крывая Лорэнца, тым больш канцэнтраваным будзе рынак. Канкурэнтнаму тыпу рынку, на якім долі паміж удзельнікамі размеркаваны раўнамерна, адпавядае прамая лінія. Крывая Лорэнца з'яўляецца графічным адлюстраваннем значэння каэфіцыента Джыні (G), які першапачаткова выкарыстоўваўся для ацэнкі ступені няроўнасці размеркавання даходаў насельніцтва. Каэфіцыент Джыні прымае значэнні ад 0

да 1. Чым бліжэй значэнне каэфіцыента да 1, тым вышэй ступень няроўнасці па выбраным паказчыку.

Такім чынам, можна сказаць, што міжбанкаўская канкурэнцыя знаходзіцца ў агульнай плыні даследавання тэорыі канкурэнцыі, але мае свае адметнасці. Даследаванне рынка міжбанкаўскай канкурэнцыі павінна апірацца на наступныя параметры: аналіз канцэнтрацыі, даследаванне бар'ераў ўваходу і іх ацэнка, аналіз дыферэнцыяцыі паслуг. Для аналізу канкурэнцыі мэтазгодна разлічваць Індэкс канцэнтрацыі (CR), індэкс Гэрфіндаля-Гіршмана (HHI), каэфіцыент Хола-Тайдмана (HT), каэфіцыент энтрапіі (E).

Бібліяграфічныя спасылкі

1. Тумашев А. Р., Котенкова С. Н., Тумашева М. В. Экономическая теория. Часть I. Введение в экономическую теорию. Микроэкономика : сайт. URL: <https://kpfu.ru/docs/F1476813772/tema.6.pdf> (дата обращения: 05.03.2021).
2. Kimand Mauborgne. Blue Ocean Strategy. Harvard Business School Press. 2005.
3. How Do Financial Systems Affect Economic Cycles? // IMF World Economic Outlook, September 2006. P. 105–136.
4. Хусаинов Ф. И. Можно ли измерить конкуренцию? // Партнер. 2019. № 18. С. 46–49.
5. Hirschman Albert O. (1964). «The Paternity fan Index». The American Economic Review. American Economic Association. 54 (5): 761–762.
6. Грищенко В. О. Конкуренция в российской банковской системе: иллюзия или реальность? // Вестник МГИМО Университета. 2012. № 2 (2012). С. 134–140.

УДК 336.011

ПРОБЛЕМЫ В УПРАВЛЕНИИ ДЕНЕЖНЫМИ ПОТОКАМИ ОРГАНИЗАЦИИ И ПУТИ ИХ РЕШЕНИЯ

Е. Б. Матвеева¹⁾, С. Н. Костюкова²⁾

¹⁾ студентка, экономический факультет, Белорусский государственный университет, г. Минск, Республика Беларусь, e-mail: alexeyk75@mail.ru

²⁾ кандидат экономических наук, доцент, кафедра корпоративных финансов, Белорусский государственный университет, г. Минск, Республика Беларусь, e-mail: svet222011@ya.ru

В статье представлены результаты исследования актуальных проблем в управлении денежными потоками организации. Дано общее понятие о денежных потоках. Рассмотрены подходы к понятиям финансовые и денежные потоки